

Video 3

Ons tijdsclimaat in 3 kernwoorden

Korte inhoud

In dit fragment staat Guido Vanheeswijck stil bij drie belangrijke woorden die onze cultuur beschrijven of interpreteren en die hij ontleend heeft aan Charles Taylor: zelfbeschikking, immanent frame en het Othello-syndroom.

Achtergrond

Drie kernwoorden staan centraal in dit fragment: zelfbeschikking, immanent frame en Othello-syndroom. In het verhaal van Guido Vanheeswijck is al veel uitleg te horen over deze 3 termen. We zetten het hier even op een rijtje met enkele aanvullingen.

1. Zelfbeschikking of autonomie

In onze samenleving zien we onszelf als **autonoom**. We **beschikken zelf, beslissen zelf** wat we doen, wat we studeren, wat we kopen, met wie we omgaan en op welke manier.

Wetten in onze samenleving proberen die keuzevrijheid te garanderen.

Die autonomie wordt omschreven als een formeel principe. Je mag/moet kiezen, maar de wetgever houdt zich niet bezig met de inhoud van je keuze – de voornaamste regel is doorgaans dat je anderen niet stoort in hun autonomie of vrijheid. De samenleving legt jou niet op wat je vrij kiest. (Daarom spreekt Hugo van een leeg principe.)

Naast die formele vrijheid heb je nog iets anders nodig. Het lege principe moet concreet ingevuld worden. Hoe gebeurt die invulling? De invulling gebeurt door het antwoord op de vraag:

Op basis waarvan maak je een keuze?

En dat zijn dingen die jij waardevol vindt. Zij beslissen mee in de keuze die je gaat maken.

Je beslist dus zelf (autonoom) op basis van dingen die je aanspreken en die jij belangrijk vindt (heteronoom = iets anders dan jezelf bepaalt mee wat je kiest).

En in de dingen die jij belangrijk vindt kan het geloof, kan God een grote rol spelen. Daarmee is je autonomie niet geschrapt maar krijgt ze juist kleur.

Met Charles Taylor plaatst Guido Vanheeswijck daarom naast het begrip ‘autonomie’ het begrip ‘**authenticiteit**’. Autonomie vraagt om authenticiteit. Het zijn de overtuigingen en waarden die voor jou belangrijk zijn en die jou appelleren die maken dat je authentiek leeft.

Je vindt maar **authenticiteit en vrede met jezelf** als je beantwoordt aan dat waarvan je zegt ‘dat geeft mijn leven betekenis’. Autonomie is een voorwaarde voor authenticiteit. Maar autonomie op zich volstaat niet; autonomie roept om authenticiteit. En authenticiteit vraagt meer dan autonomie alleen.

2. Immanent frame

Framing is een woord dat vandaag veel gebruikt wordt.

Het gaat over de ogen waarmee je naar de werkelijkheid kijkt. Of om de bril die je opzet om naar de werkelijkheid te kijken en die je blik kleurt.

‘Immanent’ staat tegenover ‘transcendent’.

‘Immanent’ betekent letterlijk ‘binnenblijvend’. Om de werkelijkheid, de natuur en het heelal te verstaan blijf je binnen de grenzen van het zichtbare, het waarneembare, de materie.

‘Transcendent’ betekent letterlijk ‘overstijgend’. In al wat leeft wordt ervaren dat er iets/iemand is die de natuur, het zichtbare, het waarneembare, de materie overstijgt.

Met ‘immanent frame’ duidt de filosoof Charles Taylor aan dat onze westerse cultuur naar de werkelijkheid kijkt en spontaan binnen de grenzen van het waarneembare en de materie blijft. In deze manier van kijken voel je de invloed van de moderne wetenschap (zie video 2). In andere tijden en culturen kijkt men dikwijls heel anders naar de werkelijkheid en is er wel oog voor iets dat het immanente doorbreekt.

3. Othello-syndroom

Othello is de titel van een tragedie van Shakespeare.

Othello is een Moor, een Afrikaanse prins die enorm carrière gemaakt heeft in het Venetiaanse leger. Desdemona, de dochter van een senator, is zijn geliefde; ze trouwen in het geheim.

Jago, een ondergeschikte van Othello en Venetiaan, zaait twijfel en wantrouwen in het hart van Othello. Hij kan op de duur niet meer geloven in de oprechte liefde van Desdemona en in zijn woede en ontgoocheling doodt hij haar.

Het Othello-syndroom is een begrip uit de psychologie en omschrijft een onbedwingbare en pathologische jaloezie.

Charles Taylor past die term ook toe op het onvermogen van de westerling om te geloven in de liefde van God.

In de cultuurgeschiedenis van Europa zie je hoe mensen zijn gaan twifelen aan het geloof in de liefde van God. Sommigen spreken zelfs van de ‘dood van God’ (en het ‘doden van God’ cf. Nietzsche en zijn verhaal van de dolle mens) in onze cultuur. In de jaren '60 was er de ‘God-is-dood-theologie’.

Verwerking

De drie kernwoorden die in dit fragment centraal staan: zelfbeschikking, immanent frame en Othello-syndroom worden in deze verwerking aan de hand van verschillende werkvormen eigen gemaakt. De eerste verwerking daagt je uit om te onderzoeken of een keuze die je gemaakt hebt een autonome en een authentieke keuze was. De tweede verwerking is een oefening in het spreken over de dimensie van het geloof die het immanente doorbreekt. De laatste verwerking staat stil bij de mogelijkheid dat God ons liefheeft.

1. Zelfbeschikking of autonomie

“Je beslist altijd op basis van iets wat je belangrijk vindt of zinvol of wat normen stelt, en dat doet zowel de gelovige als de ongelovige”

“En je vindt maar authenticiteit en vrede met jezelf als je beantwoordt aan dat waarvan je zegt ‘dat geeft mijn leven betekenis’”

- (1) Je kunt dit stukje als een persoonlijke oefening zien – zie punt 1;
- (2) je kunt je persoonlijke verwerking in groep brengen – zie ook punt 1;
- (3) als je in team bent kun je ook een gezamenlijke beslissing of keuze van de groep bespreken – zie punt 2.

1. Haal je een belangrijke beslissing voor de geest die je onlangs (of ooit) genomen hebt.
 - a. Vraag naar de autonomie:
Heb ik die keuze zelf gemaakt?
Of heeft iemand anders mij in een bepaalde richting geduwd?
 - b. Op basis waarvan heb ik die keuze gemaakt? Op basis waarvan heb ik de beslissing genomen? Wat heeft mij geleid?
 - c. Vraag naar de authenticiteit:
Is de keuze die je gemaakt hebt of de beslissing die je genomen hebt in overeenstemming met wat je belangrijk en waardevol vindt?
 - d. Vind je die keuze of beslissing zinvol en betekenisvol, als je er vandaag op terugkijkt?

2. Als je dit in team bespreekt, kan het ook gaan om een keuze die jullie als team gemaakt hebben. Haal jullie een belangrijke beslissing voor de geest die jullie onlangs of vroeger genomen hebben.
 - a. Vraag naar de autonomie:
Hebben wij als team het gevoelen dat we de keuze zelf hebben gemaakt?
Of hebben anderen ons in een bepaalde richting geduwd?
 - b. Op basis waarvan hebben wij die keuze gemaakt? Op basis waarvan hebben wij de beslissing genomen? Wat heeft ons geleid?
 - c. Vraag naar de authenticiteit:
Is de keuze die jullie gemaakt hebben of de beslissing die jullie genomen hebben in overeenstemming met wat jullie belangrijk of waardevol vinden?

- d. Vinden jullie die keuze of beslissing zinvol en betekenisvol, als jullie er vandaag op terugkijken?

2. Immanent frame

“Wat is het leven?

Iedereen zegt, je leeft maar één keer: je wordt geboren, je leeft en je gaat dood.

Ik gebruik altijd het vers van Jacques Bloem, de dichter, “het is tussen twee stilten even luid geweest”. Voor we geboren waren, was er niks, daarna is er ook niks.

En dat nemen wij als vanzelfsprekend aan. En als we dat als vanzelfsprekend aanvoelen, en onze jongeren zijn daar in opgegroeid, dan kom je voor de uitdaging: hoe ga je toch spreken over een dimensie van het geloof die te maken heeft met iets, het **transcendente** dat dat **immanente** doorbreekt?

Hoe ga je toch spreken over de dimensie van het geloof die het immanente doorbreekt?

Vinden we daar de woorden voor?

1. Formuleer voor jezelf een antwoord op de vraag: ‘Wat is het leven? Wat is de dood? Wat na de dood?’ ‘Hoe zie ik het eeuwig leven?’
Als je in groep bent, kun je je antwoord vertellen aan de anderen.
2. Blick nu terug op je eigen antwoord.
Blik samen terug op de antwoorden die zijn uitgesproken.
Klinkt uit de antwoorden geloof?
Blijven de antwoorden binnen het zichtbare en het waarneembare?
Zijn er elementen in de antwoorden waarin er ruimte is voor het transcendente, elementen die verder reiken dan het zichtbare, het waarneembare en de materie?
En kan dit mensen van onze cultuur, jongeren aanspreken?

3. Othello-syndroom

De kern van het christendom is: 'God is liefde' die ons draagt zelfs tot over de grenzen van de dood heen. En wij lijden allemaal aan het Othello-syndroom: 'dat kan niet waar zijn [dat God ons liefheeft]'.

De moeilijkheid van onze cultuur is nu net om te aanvaarden dat er iemand is die ons onvoorwaardelijk liefheeft."

En de kern van het christendom is eigenlijk je gevoelig maken voor 'het kan wel waar zijn, het is waar'.

Bekijk eerst het onderstaand filmpje van TV Zorg: 'Elk kind heeft recht op liefde'

<https://www.youtube.com/watch?v=zEZIjyEIQ8o>

De volgende vragen kunnen gebruikt worden als leidraad voor persoonlijke reflectie of een groepsgesprek.

- Hild spreekt over 'een stukje van Gods tederheid proberen door te geven' in de zorg voor haar geadopteerde kinderen.
 - Hoe komt die uitspraak bij mij over?
 - Zie ik in dit voorbeeld Gods onvoorwaardelijke liefde voor mensen werken?
 - En geloof ik zelf dat ik bemind word door God, door iets of iemand die groter is dan wij en alles wat we kunnen kennen?

- En Hild hoopt dat de kinderen dat [= Gods tederheid] oppikken. Want dan zie je dat kind ook veranderen.
 - Ben ikzelf al veranderd door de liefde die ik kreeg?
 - Kun je vertellen wat er gebeurd is: voor jezelf of de groep?
 - Hild spreekt uitdrukkelijk over Gods tederheid. Hoe spreek ik over die ervaring?
 - Heb ik al andere mensen zien veranderen door de liefde die ik gaf of die ze kregen bijvoorbeeld in mijn omgeving of in mijn parochie?
 - Kun je vertellen hoe dat verlopen is?
 - Hild spreekt uitdrukkelijk over Gods tederheid. Hoe spreek ik of hoe spreekt de betrokkene over die ervaring?